

SECȚIA 7

DINAMICA STUDIULUI LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE DIN PERSPECTIVA POLITICILOR EUROPENE PENTRU LIMBI ȘI LITERATURI MATERNE

DOCU-FICȚIUNEA CA ALTERNATIVĂ A CERCETĂRII VIETII ȘI OPEREI LUI GEORGE BACOVIA

DOCUFICTION AS AN ALTERNATIVE FOR THE RESEARCH OF GEORGE BACOVIA'S LIFE AND WORK

Adrian JICU, dr., lect. univ.
Universitatea „Vasile Alecsandri”, Bacău, România
jicu.adrian@ub.ro
ORCID: 0000-0002-9544-7790

Adrian JICU, PhD, University Lecturer
“Vasile Alecsandri” University of Bacău

CZU: 821.135.1.09

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p9-16

Abstract. The starting point of the present paper is the question how can we re-read the life and work of a canonic writer, already re-interpreted in various and exquisite studies and books, which developed subtle and hued approaches. Accepting that the reception of a work is the result of continuous negotiations and critical changes, we aim at proving that the recent forms of the so-called subjective criticism (docufiction, biographic metafiction, fictional biography and so on) can be a reliable alternative to the philologic research, thus becoming a useful hermeneutic instrument for better understanding the personality and, therefore, the specific of the literary text. In fashion in the European and North-American academic field, the debates related to these hybrid research forms underline the need of accepting different modalities of investigating literature, leading to some borderline works which explore literature by means of fiction. For this reason, we re-visit George Bacovia's life and work from the angle of subjective criticism, to see if such a challenging approach can offer a fresh and plausible image of this important Romanian poet.

Keywords: docufiction, biographic metafiction, fictional biography, reception, poetry, Bacovia

I. Preliminarii

Prezență consistentă în spațiul cultural occidental în ultimele decenii (mai ales în Franța, unde gustul pentru așa-numita literatură subiectivă are o tradiție respectabilă), docu-ficțiunea câștigă teren și la noi, făcându-și loc, timid, în familia mare a cercetării filologice, ca gen de graniță, situat la intersecția ficțiunii cu științele umaniste.

În primii ani de după 1989, piața de carte din România a cunoscut o explozie a literaturii de sertar, ca urmare a desființării cenzurii și a publicării foarte multor jurnale, memorii, amintiri și cărți de corespondență. Era un proces firesc, ieșit dintr-o nevoie confesivă dublată de o luptă împotriva uitării. Nu întâmplător, într-un volum-sinteză, *Literatura română în postceaușism*, Dan C. Mihăilescu vorbește despre „impasurile memoriei”, arătând utilitatea unor asemenea

scrieri în efortul de cunoaștere a trecutului. Pentru Dan C. Mihăilescu, apetitul pentru acest gen se explică prin curiozitatea cititorului nu doar pentru înțelegerea nuanțată a trecutului, ci și pentru a pătrunde în intimitatea unor personalități: „Cum se spune aici, la un moment dat mușcăm din trecut și din viețile altora cu pofta cu care «pătrundem» într-un harbuz rece în toiul unei zile încinse de vară. Mărturisite, viețile celorlalți – bucăți de vremuri apuse – ne umplu ființa, ne re-umanizează. Ne răzbunăm prin ei, ne înțelegem, poate, mai bine prin reflecțiile și întâmplările lor. Cine – cui aparține? Cine – pe cine povestește?” [1]

Treptat, publicarea literaturii de sertar a început să fie dublată de o serie de lucrări dedicate recuperării trecutului și personalităților culturale sau artistice, lucrări realizate cu instrumente diferite de cele ale istoriei și criticii literare clasice. În acest sens, pot fi menționate explorările ficționale ale Ioanei Pârvulescu (*Întoarcere în Bucureștiul interbelic* - 2003, *În intimitatea secolului 19* - 2005, *În Țara Miticilor* - 2007, *Întoarcere în secolul 21* - 2009, *Viața începe vineri* - 2009 sau *Viitorul începe luni* - 2012) sau seria Tatianeii Niculescu, apărută la Editura „Humanitas”: *Regina Maria. Ultima dorință* (2015), *Mihai I, ultimul rege al românilor* (2016), *Mistica rugăciunii și a revolverului: Viața lui Corneliu Zelea Codreanu* (2017), *Ei mă consideră făcător de minuni: Viața lui Arsenie Boca* (2018), *Regele și Dudaia: Carol al II-lea și Elena Lupescu dincolo de bârfe și clișee* (2019), *Seducătorul domn Nae: Viața lui Nae Ionescu* (2020) sau *Singur. Viața lui Mihail Sebastian* (2022).

După cum se poate lesne observa, principalele edituri din România au început să promoveze acest tip de lucrări, care se bucură de un interes în creștere. Ele propun, de cele mai multe ori, abordări inedite, într-un discurs atractiv, eliberat de constrângerile limbajului academic, adesea rigid și greu accesibil cititorului contemporan, care pare a-și fi pierdut răbdarea și caută un alt tip de cunoaștere. Așa se explică recenta colecție Biografii romanțate de la Polirom, colecție care numără deja nouăsprezece volume, bine primite atât de critica de specialitate, cât și de publicul larg: Moni Stănilă – *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare*, Ligia Ruscu – *Cantemir. Inorogul în lavrinthul neștiinții*, Bogdan-Aleandru Stănescu – *Caragiale. Scrisoarea pierdută*, Cristian Fulaș, *Celan. Am trăit, da*, Andrei Crăciun – *Cioran. Ultimul om liber*, Dan Coman – *George Enescu. Caiete de repetiții*, George Cornilă – *Hasdeu. Duhuri*, Ana Maria Sandu – *Hortensia Papadat-Bengescu. Străina*, Liliana Corobca – *Ionesco. Elegii pentru noul rinocer*, Cosmin Peța – *Labiș. Jurnalul pierdut*, Veronica D. Niculescu – *Luchian. Ochii, sufletul, mâna*, Simona Antonescu – *Maria Tănase. O fântână pe un drum secetos*, Alina Nelega – *Mărioara Voiculescu. Mareșala teatrului românesc*, Bogdan Crețu – *Nichita. Poetul ca și soldatul*, Anca Vieru – *Pallady. Ulise legat de catarg*, Bogdan Răileanu – *Preda. Adevărul ca o pradă*, Lavinia Bălulescu – *Steinhardt. Bughi mambo rag*, Alexandru Vakulovski – *Urmuz. Cei dintâi trăzniți și Mihai Buzea – Vulcan. Lumina vine de la Asfințit*.

II. Delimitări terminologice: Biografie. Biografie romanțată. Exoficțiune. Paraliteratură. Metaficțiune biografistă. Roman documentar

I.1. Biografie

Definită drept „text care organizează și prezintă cronologic, pe baza unor documente de diverse tipuri, viața unor personaje importante sau celebre” [2], biografia este un gen ale cărui începuturi coboară până în Antichitate, când istorici ca Plutarh și Suetoniu scriu *Viețile paralele*, respectiv *Viețile celor doisprezece cezari*. În cultura română, biografia a rămas un gen marginal,

chiar dacă au apărut câteva lucrări excelente, cum ar fi cele dedicate de G. Călinescu lui Mihai Eminescu și Ion Creangă și de Șerban Cioculescu, lui I. L. Caragiale.

Dicționarele de specialitate subliniază faptul că „într-o biografie lipsește intervenția intenționată a fanteziei. În schimb ea se apropie de literatură prin faptul că narează fapte și comentează obiectiv situații concentrate în jurul unui singur personaj. Biograful se arată interesat îndeosebi de desfășurarea unei vieți și a unui caracter. Deci personalitatea proeminentă prezentată în biografie se apropie foarte mult de personajul unei opere epice – nuvelă, roman – produse ale ficțiunii, ale fanteziei literare” [3].

Un punct de vedere util îi aparține lui G. Călinescu, care preciza: „Ce este biografia unui scriitor? Este viața în sensul cel mai înalt al cuvântului, succesiunea de momente superioare explicând opera, sinteza ideologică a zilelor trăite, proiectată pe tabloul epocii. Biografia, ca și romanul, e o operă realistă, adică de generalizare concretă, iar nu de notație naturalistică. Capitolele unei biografii sunt implicit sau explicit o cronologie a epocii” [4].

I.2. Biografie romanțată

Desprinsă din trunchiul biografiei, biografia romanțată se distinge printr-o mai mare libertate de acțiune, transformând personalitățile analizate în personaje și împrumutând procedee ale ficțiunii. Așa cum o arată și numele, autorii acestui gen realizează o ficțiune care are în prim-plan o personalitate pe care o transferă din planul realității documentate în cel al imaginației: „Epicizarea completă a unei biografii se împlinește în viețile romanțate, romane care se organizează în jurul unor personalități (ex. romanul lui Eminescu, trilogie de Cezar Petrescu). În „viețile romanțate”, informația se îmbină cu ficțiunea. Unii teoreticieni ai genului, cum ar fi André Maurois în „Aspecte ale biografiei”, discută „biografia ca operă de artă” și „biografia ca știință”. Într-o biografie izbutită, latura istorică, existența individuală și latura literară se îmbină într-un tot armonios” [5].

I.3. Exoficțiune

Dacă în privința biografiei și a biografiei romanțate lucrurile sunt clare, în cazul unor narațiuni propriu-zise dedicate unor personalități se cer făcute precizări terminologice menite a lămuri diferențele de abordare și de scriitură. Dezbaterile nu au tranșat nici astăzi problema, existând puncte de vedere diferite, care demonstrează că fenomenul este *in progress*, teoreticienii literari fiind nevoiți să-și upgradeze instrumentarul și metodologia, pentru a ține pasul că diversificarea fără precedent a formelor pe care le îmbracă nu doar cercetarea filologică, ci și literatura.

Un instructiv punct de vedere, cu disocieri subtile, propune Adriana Bittel, care constată că „cu plăcerea lor de a pune etichete, francezii au inventat mai nou termenul *exoficțiune*, opus autoficțiunii, a cărei modă a trecut. În noul trend, autorul nu se mai identifică, într-un joc facil, cu naratorul, ci accentul cade pe ficțiune, dar una de un tip special, în care personajele nu sunt imagine, ci personalități reale: artiști celebri, filosofi, oameni politici, savanți etc. Diferența dintre *exoficțiune* și *biografie* e că aceasta din urmă (romanțată sau nu) se ține strâns și cronologic de documentele păstrate, în timp ce în prima, deși documentarea e și aici esențială, autorul își expune propriul punct de vedere asupra eroului său, cu ceea ce poate și ceea ce nu poate fi știut despre viața lui. Căci complexitatea unei personalități marcante nu poate fi «biografiată» decât prin simplificare, prin reducerea transformărilor interioare evanescente la un contur epic jalonat cu evenimente și fapte atestate de documente și mărturii” [6].

Nu altfel vede lucrurile o jurnalistă scandinavă, Kristina Lindquist, potrivit căreia apariția exoficțiunii se justifică prin nevoia de autenticitate: „Probabil că ceea ce îi preocupă pe scriitorii de așa-numite exoficțiuni este nevoia de a simți pulsul vieții, ceea ce-i face să-și păstreze personajele pe tărâmul celor vii. Termenul *exoficțiune*, creat în Franța, se referă la un anumit tip de biografie romanțată, care, potrivit traducătoarei Helena Fagertun, spre deosebire de autoficțiunea introvertită și auto-centrată, își îndreaptă atenția în exterior, plasând realitatea istorică într-o ramă ficțională” [7].

Într-o accepțiune restrânsă, oferită de dicționar, *exoficțiunea* este definită drept „fiction romanesque évoquant, par libre invention, des moments et des aspects non documentés, inconnaisables ou énigmatiques, de la vie d’un personnage réel différent de l’auteur; biographie romancée” [1]. Sau, cum arată un alt dicționar, un tip de roman care își permite să completeze golurile documentare cu invenție: „L’exofiction désigne une catégorie de roman inspiré de la vie d’un personnage réel (différent de l’auteur), mais s’autorisant des inventions, par l’écriture de dialogues et de monologues intérieurs mais aussi par l’évocation de périodes mal connues (à la différence de la stricte biographie)” [8].

I.4. Paraliteratură

Așa cum arată prefixoidul „para-”, în această categorie intră acele texte neomologate prin criteriile uzuale folosite pentru a separa ficțiunea de nonficțiune. Ele sunt însă restrictive și nu întotdeauna operaționale încât anumite scrieri rămân într-o zonă gri, greu cuantificabilă. Aceste blocaje se reflectă și în definițiile propuse în dicționare care includ în sfera paraliteraturii scrierile plasate la „periferia creației literare propriu-zise; literatură de consum” [9]. E o definiție laxă, care nu spune mare lucru despre specificul unor texte care nu îndeplinesc standarde adesea rigide și greu cuantificabile. În lipsa unor criterii clare s-a inventat termenul „paraliteratură”, sub umbrela căruia pot fi plasate acele creații care nu încap în categoriile omologate prin tradiție.

I.5. Metaficțiune biografistă

Mai explicită se dovedește sintagma „metaficțiune biografistă”, care delimitează acele scrieri care pornesc de la viață transformând-o într-o ficțiune. Nu una propriu-zis, rod al imaginației de la un capăt la celălalt, ci una care împletește elementele biografice cu cele imaginate pentru a contura personaje convingătoare, în limitele verosimilului și ale necesarului. Așa cum a arătat Gabriela Gheorghisor, într-o cronică din revista „Ramuri”, metaficțiunea biografistă asimilează datele istoriei și criticii literare, convertindu-le într-un discurs ficțional [10].

I.6. Roman documentar (docu-novel)

Un alt concept folosit pentru a descrie aceste explorări ficționale care pornesc de la informația de tip științific este romanul documentar (docu-novel), în care, „folosind corespondența privată, însemnări diaristice, instrucțiuni cu caracter memorialistic, reportaje din presă, mărturiile orale despre trecut, acești autori renunță la narațiunile convenționale, la persoana I sau a III-a, înlocuindu-le cu procedee retorice alternative pentru a spune povestea” [11].

Pentru Michael Hinken, definirea sintagmei presupune a discuta raportul autenticitate-iluzie: Principala dificultate în încercarea de a defini *ficțiunea documentară* este aparenta contradicție în termeni. În limbajul comun, cuvântul „documentar” se referă fie la un film sau un program TV care se bazează pe interviuri cu experți sau martori, știri din presă sau comunicate de presă, fie pe alte date concrete menite să-i informeze pe telespectatori. Pe scurt,

când vorbim despre documentare, ne referim, de regulă, la un gen care urmărește să spună o poveste adevărată. Aplicarea acestui concept domeniului ficțiunii, artă a iluziei, pare derutant în primă instanță. La urma urmelor, sensul de bază al cuvântului ficțiune trimite la opusul adevărului, la ceva inventat, la ceva izvorât din imaginație.” (traducerea mea, Adrian Jicu) [12].

III. Deschideri metodologice. De la istoria literară tradițională la forme alternative ale cercetării filologice

Acceptând că receptarea operei este produsul unor permanente negocieri și mutații critice, ne propunem să demonstrăm că formele recente ale așa-numitei critici subiective (docuficțiunea, metaficțiunea biografistă, biografia romanțată etc.) pot constitui o alternativă în cercetarea filologică, devenind astfel un instrument hermeneutic util pentru a înțelege mai bine personalitatea și, implicit, specificul textului literar. Tot mai prezente în spațiul academic european și nord-american, dezbaterile referitoare la aceste forme hibride de cercetare a literaturii subliniază nevoia unei deschideri către alte modalități de investigare, ceea ce a condus la apariția câtorva lucrări de graniță, care explorează literatura cu mijloacele ficțiunii. Din acest motiv, revizităm viața și opera lui George Bacovia dintr-un unghiul criticii subiective, pentru a vedea în ce măsură o asemenea lectură ne poate oferi o imagine proaspătă, credibilă, a acestui important poet român.

Exoficțiunea, metaficțiunea biografistă sau docuficțiunea sunt alternative viabile fiindcă:

1. Pot suplini lipsa unor documente.
2. Au caracter interactiv și implică cititorul în procesul interpretării vieții și operei unui autor.

Același Michael Hinken pariază pe capacitatea ficțiunii documentare de a propune unghiuri noi, relevante, pentru a spune o poveste adaptată vremurilor pe care le trăim: „Comparată cu modalități tradiționale de relatare, ficțiunea documentară îndeplinește nevoia puternică de interacțiune a cititorilor oferindu-le în text documente care se pretează analizei și interpretării; rezultatul este redefinirea rolului cititorului, transformat dintr-un observator pasiv într-o co-creator activ, nu departe de rolul îndeplinit de scriitor” [13] (traducerea mea, Adrian Jicu)

IV. Studiu de caz: George Bacovia din unghiul docu-ficțiunii

S-a spus despre Bacovia că ar fi un poet fără biografie. Eugen Simion, spre exemplu, crede a descoperi un paradox în distanța între „o viață mediocră” și o operă extraordinară [14]. E aici o prejudecată inexplicabilă pentru un critic care, în cărțile sale mai vechi, s-a situat împotriva structuralismului sec, pledând pentru „întoarcerea autorului” și pentru considerarea rolului său în ecuația receptării textului literar. Ideea a născut câteva reacții, care ar fi fost utile, dacă n-ar fi fost futile. Într-un text intitulat „Bacovia și conul său de umbră” (publicat în data de 14 noiembrie 2016, în „Ziarul de Iași”), Nichita Danilov încearcă o mutare de accent, sugerând că, în cazul lui Bacovia, „adevărata biografie e cea interioară”. Și, pentru a fi convingător, îl citează pe cel mai avizat biograf bacovian: „Ce «exemplu» poți să scoți din viața lui Bacovia, căci a fost repetent, bea, lipsea de la serviciu, se îmbolnăvea cam des și părea, uneori, «decrepit în ultimul hal».” Dacă ar fi citit cu atenție și nu s-ar fi limitat acest fragment, Danilov ar fi înțeles sensul ironic al afirmației. În fapt, Constantin Călin respinge polemic graba cu care unii „exegeți” au trecut peste viața poetului. Cele aproape 1000 de pagini din volumul

I al Dosarului Bacovia (Eseuri despre om și epocă) și din În jurul lui Bacovia (glose și jurnal) nu sunt altceva decât o zdrobitoare demonstrație a faptului că Bacovia a avut o biografie plină. Nu una senzațională, ci una relevantă...

Mefiența cu care sunt privite biografiile e un loc comun în cultura română. Explicația ține de scepticismul față de tot ceea ce înseamnă literatura memorialistică, fie că vorbim de jurnale, memorii, amintiri sau alte confesiuni. Ele și-au făcut loc cu greu și târziu, abia în secolul al XIX-lea. Interesul rămâne multă vreme scăzut. Constantin Noica se arăta neîncredător în legătură cu utilitatea biografiilor, făcând o concesie doar pentru personalități exemplare ca Dante sau Goethe. Nici măcar biografia lui Dostoievski nu îl convinge, considerând-o irelevantă pentru înțelegerea operei. Revenind la prejudecata lui Eugen Simion, ea constă în a pretinde unui scriitor să fi avut o existență-șablon (fie ea romantic-excepțională sau decadent-excentrică), ca și cum asta ar constitui o condiție suficientă pentru a explica valoarea operei. A spune că Bacovia nu are o biografie pe măsura operei trădează o abordare conformistă, comodă, care nu obligă la cercetarea și, implicit, la înțelegerea unei existențe pe care eu aș așeza-o sub semnul exemplarității. Biografia lui Bacovia este exemplară, dar într-un alt mod, atipic, în răspăr cu o viziune procustiană, potrivit căreia trebuie să faci carieră, să te cerți cu părinții, să fugi de acasă, să mori în condiții neclare etc. pentru a fi un poet important. Ea e demontată de același Constantin Călin, care crede că „metoda biografică rezistă prin succesele ei” [15], arătând că tocmai lipsa unor elemente excepționale/senzaționale a generat sensibilitatea specifică liricii bacoviene.

Aplicată vieții și operei lui George Bacovia, docu-ficțiunea duce la rezultate convingătoare, așa cum a demonstrat-o romanul *Iorgu*, roman care s-a bucurat de o receptare critică favorabilă. Dintre numeroasele reacții la apariția cărții amintim doar câteva, care confirmă valabilitatea ipotezei de la care am pornit în această lucrare, aceea că se poate scrie și altfel despre un scriitor canonic:

1. „Bacovia e Iorgu văzut invers, dinspre operă spre biografie. Acest joc i-a permis lui Adrian Jicu să scrie un roman excelent, care se citește cu profit, dincolo de curiozitatea firească legată de numele lui Bacovia” [16].
2. „O viață a lui Bacovia a realizat Adrian Jicu în Iorgu, da, prima de la noi, dar cred că, dacă punem între paranteze biografia ficționalizată a poetului, avem de-a face în ultimă instanță cu un roman de bună calitate. Beneficiul e reciproc, și pentru posteritatea lui Bacovia, proiectat convingător cu tot cu lumea lui însoțitoare, și pentru cea a autorului care l-a abordat în acest gen atît de pretențios” [17].
3. „Am făcut această lungă introducere doar pentru a sublinia ce dificilă provocare a fost pentru Adrian Jicu să facă dintr-un mit literar „un om viu”, fără a altera însă realitatea istorică documentată. Iorgu nu este o biografie romanțată, ci o metaficțiune biografistă, ca și MJC (2015) de Ion Iovan. Deși este un roman realist viguros, narat la persoana a III-a, dar cu inserții de stil indirect liber, Iorgu metabolizează toată bibliografia critică și istoric-literară despre Bacovia. Aparent obiectiv, naratorul intră, totuși, în complicitate cu cititorul prin intertextul bacovian topit în paginile cărții. De asemenea, păstrând perspectiva cronologică, romanul este alcătuit dintr-o succesiune de decupaje semnificative din biografia poetului, trădând, astfel, fără ostentație, montajul metatextual” [18].

4. „Iorgu“ (București, Editura „Humanitas“, 2022) e un docu-roman apropiat de tehnica unui scenariu de film. Scenele se succed rapid, dacă vrei ca niște diapozitive-flash. Consecința imediată este aceea că romanul nu plictisește, nu are zone moarte, realitate care va contribui pozitiv la receptarea sa. De fapt, beneficiind deja de cronici laudative, prezentat în cadrul programelor culturale la Radio, „Iorgu“ e fără alte paranteze un succes! Unul mare!” [19].
5. „O carte neobișnuită, care face diferența prin chiar identitatea ei: Iorgu de Adrian Jicu, proaspăt apărută la Humanitas, într-o bună colecție de proză coordonată de Andreea Răsuceanu. E, după știința mea, primul roman documentar despre cel consacrat în literatură sub pseudonimul George Bacovia, dar rămas, pentru prieteni și familie, Iorgu (sau Iorguț – în actul de naștere: Gheorghie). Un roman de epocă tacticos și atașant, scris la persoana a III-a, cu sfătoșenie moldavă, de un critic literar dedat, ca atâția confrăți, la proză – dar la o proză unde a topit destulă istorie literară și socială, în special băcăuană, bazată pe investigații personale (inclusiv din presa vremii) sau pe reconstituirile unor terți (Constantin Călin, Max. Vasiliu, I.M. Rașcu, Gh. Pătrar ș.a.). O „exo-ficțiune“, cum numesc azi francezii romanele cu personaje reale, în care Jicu face artă cu experiența propriei meserii, reînviind o lume întreagă. Albert Thibaudet spunea cândva că geniul nu e bun ca personaj de roman, romanul fiind, prin excelență, despre oameni obișnuiți” [20].

V. În loc de concluzii

Fiindcă docu-ficțiunea este un concept relativ nou în critica românească, în locul clasicele concluzii privind posibilitatea de a o folosi ca alternativă a cercetării filologice, voi trimite la un punct de vedere exprimat de Adrian Tudurachi, în cadrul dezbaterilor din cadrul Cercului metacritic, unde universitarul clujean sublinia valabilitatea unui asemenea demers: „Istoria literară folosește ficționalizările ca suport credibil în articularea demonstrațiilor: de pildă, sociologia literară se folosește de ficțiuni ale vieții de scriitori, ficțiuni ale boemei sau ale cenaclului, ca să vorbească despre sociabilitatea literară și despre modul în care scriitorii interacționează între ei. E un fenomen contemporan, care arată în ce măsură problematica adevărului pe care îl conține ficțiunea a fost redefinită – și ne vorbește despre felul în care ficțiunea poate să intre într-un alt tip de circuit, poate și într-un circuit savant” [22].

Aceeași încredere în capacitatea docu-ficțiunii și a scrierilor similare de a suplini minusurile cercetării tradiționale este exprimată și în Occident, așa cum arată Matt Dorff and Suzanne Dunn: „Docu-romanul ține cont de tradiția inovațiilor în materie de execuție narativă, dar, în același timp, explorează modalități noi de scriere a romanului. Pe măsură ce lumea tehnologică și media evoluează, iar cultura povestirii ia amploare, vor apărea și alte încercări reutiliza materiale non-ficționale în scopuri ficționale.” [23]

Rămâne ca viitoarele docuficțiuni să confirme această ipoteză îndrăzneată și să-și câștige recunoașterea ca gen capabil să exploreze viața și opera unor scriitori cu un instrumentar ficțional, mai atractiv pentru o anumită categorie de lectori.

BIBLIOGRAFIE

1. MIHĂILESCU, Dan C., *Literatura română în postceaușism*, vol. I, Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare. Iași: POLIROM, 2004.
2. ANGHELESCU, Mircea, Cristina Ionescu și Gheorghe Lăzărescu. *Dicționar de termeni literari*, București: Garamond, 1994.
3. FIERESCU C., Ghiță Gh.. *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*. București: Editura Ion Creangă, 1979.
4. CĂLINESCU G., *Despre biografie*,
https://www.nialloleary.ie/ru/index.php?navigation_function=3&europa_query=George+C%C4%83linescu
5. FIERESCU C., Ghiță Gh., *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*. București: Editura Ion Creangă, 1979.
6. BITTEL Adriana, *Ion Iovan, MJC*. În „Formula As”, 2015, <http://arhiva.formula-as.ro/2015/1193/carte-47/selec-tia-formula-as-20012-print> (consultat 09.02.2023)
7. LINDQUIST Kristina, *Work, Sex, Exile and Exofiction*, 08.09.2022, în <https://www.kulturradet.se/en/swedishliterature/swedish-bookshelf/trends-and-topics-in-swedish-literature/work-sex-exile-and-exofiction/>, consultat 09.02.2023, traducerea mea, Adrian Jicu).
8. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/exofiction/188283>, consultat 09.02.2023
9. *** Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009, p. 422.
10. GHEORGHIOȘOR Gabriela, *Numai poetul....* În: „Ramuri”, nr. 12/2022.
11. <https://strandmag.com/the-docu-novel/> (consultat 02.03.2023)
12. HINKEN M., *Documentary Fiction: Authenticity and Illusion*, Volume XLV, Issue 1: The Documentary Imagination (Part Two), Winter 2006, (<https://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?cc=mqr;c=mqr;c=mqrarchive;idno=act2080.0045.128;view=text;rgn=main;xc=1;g=mqrg>, (consultat 02.03.2023)
13. HINKEN M., *Documentary Fiction: Authenticity and Illusion*, Volume XLV, Issue 1: The Documentary Imagination (Part Two), Winter 2006, (<https://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?cc=mqr;c=mqr;c=mqrarchive;idno=act2080.0045.128;view=text;rgn=main;xc=1;g=mqrg>, (consultat 02.03.2023)
14. SIMION, Eugen, *Introducere*, George Bacovia, *Opere*, ediție îngrijită de Mircea Coloșenco. București: Editura Univers Enciclopedic, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2001, p. XII.
15. CĂLIN, Constantin, *Dosarul Bacovia*, vol. I, Eseuri despre om și epocă, Bacău, Editura Babel, 1999.
16. CREȚU, Bogdan, *Micul Anonim*. În „Observator cultural”, 22.09.2022, nr. 1127.
17. ROMILA, Adrian G., *Bacovia, prima viață*. În „Dilema veche”, nr. 969 din 3 noiembrie-9 noiembrie 2022.
18. GHEORGHIOȘOR, Gabriela, *Numai poetul....* În: Ramuri, nr. 12/2022.
19. MANTA, Marius, *Bacovia, în carne și oase*. În: Ateneu, nr. 10, octombrie 2022.
20. CERNAT, Paul, *Cum i-a dat refresh Iorgu Vasiliu lui George Bacovia*. În: Observator cultural, 25-11-2022, nr. 1136.
21. TUDURACHI, Adrian, <https://metacritic.wordpress.com/2015/06/16/transcrierea-discutiei-despre-fictiune-si-metafictiune-cand-este-o-pipa-doar-o-pipa/> (consultat 31.03.2024)